

U POTRAZI ZA DALJOM GRANICOM: TRILOGIJA O GRANICI KORMAKA MAKARTIJA

Godine 1998. Makarti je objavio treći tom svoje *Trilogije o granici – Gradovi u ravnici*, u kojoj se susreću protagonisti iz prethodna dva toma, Džon Grejdi Kol i Bili Param. Njihovi pređašnji zasebni narativi se ukrštaju, čime se dobija tematsko objedinjavanje trilogije. U prva dva dela Kol i Param, osećajući sve veće nadiranje urbanizacije, napuštaju američki jugozapad u potrazi za jednostavnijim, pastoralnijim životom u Meksiku. Međutim, u trećem tomu pastoralni san o idiličnom životu na rubu meksičke granice zamenjuje mračna realnost korumpiranog pograničnog grada Huaresa i njegovog američkog pandana El Pasoa. Shodno tome, na kraju *Gradova u ravnici* postaje jasno da Makartijeva trilogija svedoči o smrti tradicionalnog američkog pastoralnog sna.

Američka pastorala se tradicionalno blisko poistovećuje s američkim zapadom, gde su pobegli oni koji tragaju za utočištem i agrarnim životom, ne bi li živeli po sopstvenim pravilima. Međutim, pošto u Sjedinjenim Državama raste populacija, a tehnologije poput televizije, filmova i interneta doprinose kulturnoj homogenizaciji zemlje, Zapad se više ne razlikuje naročito od Istoka ili bilo kog drugog regiona u zemlji. Svaki tržišni centar ima iste prodavnice, a svaki multipleks iste filmove. Kako Ričard Vajt tvrdi:

Bivajući sve moćniji i naseljeniji, delovi Zapada su sve više ličili na starije centre moći i naseljenosti. Na kraju krajeva, auto-putevi i predgrađa Los Anđelesa, Dalasa i Feniksa izgledali su generički, razlikujući se od predgrađa Istoka, Juga, ili Srednjeg zapada samo po šibljju sa naplatnih rampi [...]. (538)

Savremeni teoretičar pastorale Lorens Buel piše da je termin „pastoralni” postao gotovo sinonim za ideju prelaska/povratka na manje urbanizovan, „prirodniji” način života“ (31). Po ovoj definiciji, ako filmska zvezda sagradi vilu u Montani, za njega ili za nju moglo bi se reći da žive pastoralno. Zapad više nije pastoralna zemlja u kojoj se može izbeći pritisak urbanizacije i industrijalizacije. Umesto toga, to je zabavni park, tamo gde Amerikanci iz srednje klase vode svoje porodice u Diznilend. Sve urbanizovaniji američki zapad više ne predstavlja adekvatno okruženje za pastoralu.

Zemljoradnički život sam po sebi ne čini da se Kol i Param osećaju kao da žive „prirodnijim načinom života”. Poput prvih grčkih idiličara, oni veruju da se prava veza sa zemljom zasniva na načinu života koji podrazumeva njeno obrađivanje. Kol i Param i dalje veruju u mogućnost onoga što Ričard Slotkin naziva „daljom granicom, mitskim prostranstvom iza

granice, mitskim prostranstvom izvan pejzaža Zapada i američke istorije – čije su mogućnosti u potpunosti istrošene” (279). Tokom radnje trilogije, čiji se veliki deo odigrava u Meksiku, navodnoj daljoj granici, spokojstvo pastoralnog pejzaža više puta biva narušeno naturalističkim prikazom nadiranja mehanizacije i nasilja. Vizija tradicionalne američke pastorage, veličane na početku Makartijeve trilogije, do njenog kraja se napušta i zamenjuje onim što se može nazvati savremenim američkim pastoralizmom, gde biva jasno da, bez obzira na želje, pastoralni život nije iza granice, već je trajno onemogućen.

Svi ti lepi konji

Trilogija počinje romanom *Svi ti lepi konji* i njegovim šesnaestogodišnjim protagonistom Džonom Grejdijem Kolom. Na početku romana, smeštenog u 1949. godinu i blizinu San Anđela u Teksasu, zatičemo Kolovog oca kako umire od posledica učestvovanja u Drugom svetskom ratu. Kolovi roditelji su razvedeni, pa ranč na kojem su on i njegov otac nekada zajedno radili sada pripada Kolovoj majci, čiji je otac, prethodni vlasnik ranča, nedavno umro. Ranč više nije samoodrživ. Kolova majka, koja se „pomirila” sa životom na njemu kada se udala za Kolovog oca, kockara i kauboja, uvidi šansu da ostvari svoj glumački san. Ona odbija Kolove molbe da zadrži ranč, uskraćujući mu na taj način pravo na pastoralu koje je stekao rođenjem. Da stvar bude gora, Kola ostavlja devojka zbog starijeg momka koji ima auto. Budući da na okolnim rančevima nema dovoljno posla i kako nemaju razloga da tu i ostanu, Kol i njegov prijatelj Lejsi Rolins odlaze u Meksiko da ostvare san o kaubojskom životu. Tako počinje njihova potraga za daljom granicom.

Međutim, i pre početka radnje znamo da čitamo onu što je naizgled tradicionalno pastoralno delo. Na prvom stranici Makarti koristi književni trop koji Leo Marks naziva „prekinutom idilom” – raskidom inače harmoničnog odnosa između ljudi i sveta prirode (27). Kako Marks piše, iznenadna pojava mehanizacije u tom predelu „metaforički je koncept koji se svuda ponavlja” u američkoj književnosti (16). Čini se da Makarti u potpunosti stvara u okvirima ove tradicije, što se vidi kada Kol ode u preriju i čuje dolazak voza: „Osećao ga je pod stopalima. Probijao se s istoka, kao kakav raspusni satelit izlazećeg sunca što zavija i urla u daljini [...]”¹ Značenje voza je veće od prostog narušavanja idilične scene: on je u jukstapoziciji sa smrću Kolovog načina života. Porodica će uskoro izgubiti vlasništvo nad rančem i to što Kolu izmiče prilika da se bavi zemljoradnjom pojačava „podrhtavanje tla” koje izaziva lokomotiva. Bez održivih opcija za nastavak života na ranču u teksaskim ravnicama, Kol i Rolins sedljaju konje i kreću za Meksiko, gde se nadaju da će ostvariti snove o kaubojskom životu. Posle niza nesreća sa Džimijem Blevinsom, kojeg upoznaju ubrzo nakon što se otisnu na putovanje, Kol i Rolins završavaju u utopijskoj hacijendi „Naša Gospa od prečistog začeca, ranč[u] od jedanaest hiljada hektara, smešten[om] uz granicu Doline

¹ Navedeno prema: Makarti, Kormak. (2011). *Svi ti lepi konji*. (Goran Kapetanović, prev.). Beograd: Beo-book, 3. [Sve fusnote su prevodiočeve.]

četiri močvare u državi Koahuila”.² Kao što Alan Čez primećuje: „Zemlja je obećanje, obećanje je zemlja – živa, simbol, glas, lik“ (142). Momci misle da su tu na ranču Don Ektora Ročea i Viljareala pronašli svoj san. Kao što mu samo ime kaže, ranč je planinska oaza po više grubih meksičkih ravnica. Dok su se Makartijevi raniji opisi meksičkog pejzaža usredsređivali na njegovu golet i neplodnost, ranč se odlikuje izobilnom plodnošću:

*Zapadni okrajci zadirali su u Sijeru de Anteoho, do visine od dve hiljade sedamsto metara, ali je na jugu i istoku ranč zauzimao deo širokog basena doline, bio je dobro navodnjen prirodnim izvorima i bistrim potocima te prošaran močvarama i plitkim jezerima. U jezerima i potocima živele su riblje vrste nepoznate na drugim krajevima planete, kao i ptice i gušteri i druga stvorenja koja su tu odavno postala endemska, jer se pustinja protezala na sve strane.*³

U noći njihovog dolaska, Rolins, opčinjen nadom koju im daje ranč, pita Kola: „Šta misliš koliko dugo bi voleo da ostaneš ovde?“ „Oko sto godina“,⁴ odgovara Kol. Čini se da će ranč pružiti utočište i utehu kaubojima umornim od putovanja. Uprkos pastoralnom pejzažu ranča, dečaci na kraju saznaju da na tu nije sve onako kako se u početku činilo.

Tokom boravka na ranču, Kol sa svojim natprirodnim razumevanjem konja, na koje je Makarti ranije već aludirao – sedi na konju „ne samo kao da to radi od rođenja, što jeste radio, nego i kao da bi, da je nekim zlom ili nesrećom dospao u neku zemlju gde konji nikad nisu postojali, on ipak našao konje“⁵ – stiče pravo da lično upozna Roču. Čini se da je Roča osoba kojoj bi Kol želeo da je nalik – rančer koji živi svoj život od zemlje. Kol ga takvog poštuje i veruje mu, ali Roča nije onakav kakvim se čini. Uprkos tome što je „jedan od retkih *hacendados*-a koji je zaista živeo od zemlje na koju je polagao pravo“, ranč nije ono što mu pruža finansijsku nezavisnost.⁶ Bez svojih poslovnih veza u gradu Meksiku, on sigurno ne bi imao luksuz da poseduje porodični ranč. Pored toga, iako Roča očigledno voli ranč, nije povezan s njim tako što radi na njemu. On plaća drugima da tamo rade tokom njegovih čestih i dugih odsustava. Čak i dok Makarti piše o Ročinoj ljubavi prema konjima, saopštava nam da leti sopstvenim avionom, što na momente u delovima romana sa hacijendom narušava spokoj i pojačava nemogućnost ostvarenja pastoralnog sna. Iako utočište od industrijalizma, ranč je više vikendica nego ranč za rad.

Kol veruje da je pronašao srodnu dušu u Alehandri, Ročinoj ćerki koja voli konje. Protivno svom zdravom razumu, započinje tajnu vezu s njom. Međutim, Alehandra se, kao i njen otac, prebacila u moderni svet, iako u početku odbija da prizna tu činjenicu. Pohađa elitnu srednju školu, „finu neku školu“, kako je Rolins naziva, u gradu Meksiku. Zaista, Rolins dosta govori o tome da je Alehandra „fina devojka“, razmišljajući kako se „verovatno zabavlja s

² *Ibid.*, 57.

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*, 56.

⁵ *Ibid.*, 14.

⁶ *Ibid.*, 57.

momcima koji imaju i svoje avione, a kamoli automobile“.⁷ Dok je u gradu Meksiku, Alehandra redovno ide u pozorište i na balet sa majkom koja ne razume draži hacijende. Alehandra ne gaji, poput svoje majke, odbojnost prema životu na hacijendi, ali je majka poznaje bolje nego što ona samu sebe poznaje i proročki joj govori da će se predomisliti o odlasku na ranč i, još zlokobnije, „o svemu“. Kol to ne vidi. On pogrešno misli da njena ljubav prema konjima i potreba da ih jaše takođe ukazuju na želju da živi na granici s kaubojem. Nažalost, po njega, to dvoje nisu isto.

Nedozvoljena afera privlači pažnju gospođe Alfonse, Alehandrine baba-tetke i kume, koja „sa sobom je na hacijendu donela veze sa starim svetom, antikvitete i tradiciju“.⁸ Alfonsino duboko ukorenjeno poznavanje „antikviteta i tradicije“ nameće joj želju da nađe nekog „prikladnijeg“ (tj. bogatijeg) za Alehandru. Uprkos tome što je na sličan način ona zavolela nedostojnog udvarača tokom Revolucije, gospođa je promenila mišljenje „o svemu“, za šta Alehandrina majka veruje da će Alehandra takođe učiniti. Kako gospođa Alfonsa kaže: „Šta god se dalo zaključiti po mom izgledu, ja nisam naročito staromodna žena“, zbog čega odbacuje Kola jer ga vidi kao staromodnog momka čiji se snovi ne poklapaju sa zemljom u razvoju.⁹ Značajno je što se Alfonsa ne seća prošlosti Meksika kao pastoralnog raja, već objašnjava: „Kad sam bila mlada, siromaštvo u ovoj zemlji bilo je užasno. Ni po čemu što danas vidiš ne možeš to ni naslutiti [...] Prosečna porodica nije imala nikakav predmet mašinske izrade izuzev kuhinjskog noža. Ništa. Ni iglu ni tanjir ni šerpu ni dugme. Ništa. Nikad.“¹⁰ Stoga, dok se Alehandra i Roča još polovično opiru tome što era ruralnosti prolazi, Alfonsa pokušava da podrži novi svet koji je u njenim očima beskrajno bolji od njene prošlosti. To što Kola odbacuje kao udvarača direktno je podstaknuto time što ga vidi kao staromodnog i suvišnog u novom i sve modernijem urbanom kontekstu Meksika. Kao što primećuje Džon K. Gramer, Kol se u Meksiko povlači vođen svojom „pastoralnom voljom da stvori vanvremenski poredak“ (21). Umesto toga, u Meksiku će zateći ono što Tom Pilkington naziva „stvarnim i metafizičkim užasom“ (315). Način života za kojim traga, ostvarenje njegovog pastoralnog sna, jednako je nedostižno u Meksiku kao i u teksaskim ravninama.

Uprkos upozorenjima gospođe Alfonse, Kolov odnos sa Alehandrom se intenzivira, što dovodi do toga da su Kol i Rolins predati vlastima zbog zločina koje su navodno počinili pre dolaska na hacijendu. I pored najboljih namera, oni su, kako Verin Bel piše, „diskreditovani i prognani sa drevnog mesta dobrog života koje veruju da su otkrili, hacijendu ‘Naša Gospa od prečistog začeca’“ (921). Gospođa Alfonsa, po Alehandrinom nalogu, sređuje njihovo puštanje iz zatvora, ali tek nakon što Alehandra pristane da nikada više ne vidi Kola. Nakon Kolovog puštanja, Alehandra krši datu reč, ali samo nakratko. Ona na kraju odlučuje da se pridržava svog obećanja, što šokira Kola, koji, kao Amerikanac privržen ko-

⁷ *Ibid.*, 67.

⁸ *Ibid.*, 74.

⁹ *Ibid.*, 76.

¹⁰ *Ibid.*, 128.

deksu Zapada, „veruje u individualizam, slobodnu volju, mogućnost izbora“ (*Pilkington*, 320). Nakon stanke pune nasilja, kada Kol povratu konje koji su njemu i Rolinsu oduzeti pre nego što su ih zatvorili, vraća se u Teksas kao slomljen i nesiguran čovek, skrhan spoznajom da „čak i u Meksiku, savremeni svet politike i revolucije, tehnologije i gradova erodira i uništava tradiciju sela“ (*Cawelti*, 173). Elegični završetak romana nagoveštava one koji dolaze. Kol luta ravnica Zapadnog Teksasa, vrativši se u rodni grad tek da potraži Rolinsa, koji ga ohrabruje da ostane i radi na naftnim platformama, što se plaća „đavolski dobro“.¹¹ Na Kolovu veliku žalost, njegova zemlja, „Zapadni Teksas, nekada jedan od poslednjih bastiona tradicionalnog pastoralizma u Americi, postao je pustoš zbog naftnih bušotina“ (*Cawelti*, 172). Kol odlučuje da nastavi dalje. Ubrzo nakon toga prolazi pored naftnog polja, na čijim se obodima nalazi indijanski logor. Na početku romana, nakon što je ranč prodat, Kol govori ocu da je on kao „Komanči pre dvesta godina“.¹² Slika indijanskih viggama „dignutih na toj ostruganoj i uzdrhtaloj pustoši“, pojačava Kolovu raniju identifikaciju sa raseljenim Indijancima.¹³ Otišao je preko granice i potom se vratio, ne otkrivši dalju granicu, već još jednu istu takvu.

Prelaz

Drugi tom trilogije, *Prelaz*, govori o doživljajima jednog dečaka u Meksiku. *Prelaz* je, kao što naslov sugerše, tematski sled između *Svih tih lepih konja*, koji je dobio ime „po dečjoj uspavanki“ i *Gradova u ravnici* sa svojim biblijskim aluzijama (*Luce*, 156). Radnja romana prati Bilijama Parama i njegova tri „prelaza“ iz Novog Meksika u Meksiko. Svako sledeće putovanje dodatno naglašava činjenicu da je, uprkos obećavajućoj pastoralnoj pojavnosti, Meksiko korumpiran i propao kao i njegov severni sused, ako ne i gore.

Radnja ovog romana otpočinje otprilike deset godina pre romana *Svi ti lepi konji*, i istovremeno nas upoznaje s porodicom Param – Bilijem, njegovim roditeljima i mlađim bratom Bojdom – kao i s pejzažem najudaljenijeg jugozapadnog kraja Novog Meksika: „Kada su izašli na jug iz Grant Kauntija, Bojd je bio tek beba, a novoformirani okrug koji su nazvali Idalgo je i sam bio tek nešto stariji od deteta“ (3). Dah svežine koju unosi tek rođena beba podudara se sa dahom svežine novog okruga, mestom ponovnog rođenja Paramovih. Ali čak i dok žive na zemlji i obrađuju je, navlače se tamni oblaci, a do „zime kada je Bojd napunio četrnaest godina, drveće koje je raslo uz suvo korito reke odavno je ogolelo, a nebo je iz dana u dan bilo sivo, pa je drveće stajalo bledo spram njega“ (5). Promene nisu samo meteorološke. Čovek koji ugosti Bilija Parama na jednu noć objašnjava: „Kako se čini, u okrugu je sve veća gužva. Jedva možeš da ispratiš ko su ti komšije“ (67). Zaista, zemlja na koju je porodica prvi put naišla, zemlja na kojoj su odlučili da osnuju svoj ranč, više nije ista. Nedavni napad jedne vučice na stoku rančera koju je rastrgla čini borbu za opstanak po-

¹¹ *Ibid.*, 162.

¹² *Ibid.*, 16.

¹³ *Ibid.*, 164

rodice Param sve težom. Poseta je neobična i puna slutnji. Komšija objašnjava: „Osim onih koji dolaze iz Meksika, rekao bih da više nema vukova“ (24). Pretpostavlja se da su vukovi napustili tu zemlju, možda bežeći od „sve veće gužve“. Nikada se ne postavlja pitanje šta je tačno moglo naterati vučicu da dođe iz Meksika. Njeno ponašanje pokazuje averziju prema tehnološkom i urbanom razvoju zemlje: „Nije prelazila put ili železničku prugu po danu. Nije dva puta na istom mestu prolazila ispod žičane ograde. To su bili novi protokoli. Ustezanja koja ranije nisu postojala. Sada jesu“ (25). Osim toga, Makarti piše da su „rančeri rekli da su [vukovi] bili svirepiji prema stoci nego prema divljači. Kao da su krave u njima izazivale neki gnev. Kao da su uvređeni kršenjem nekog starog poretka. Starog obreda. Starih protokola“ (25). Vučica reaguje na sužavanje svog okruženja kako jedino ume: napada svoju novu konkurenciju, ne shvatajući da ne može izvojevati pobjedu.

Iako se Bili Param naposljetku poistovećuje sa nedaćama vučice, u početku je vidi kao smetnju koju treba zaustaviti. Hvata je, ali umesto da pogubi svog ratnog zarobljenika, odlučuje da životinju vrati preko granice u Meksiko. Međutim, Bili i vučica se nisu vratili u divljinu. Obeležja civilizacije postaju sve očiglednija. Susreti sa žiteljima severnog Meksika završavaju se tako što Biliju oduzimaju vučica.

Umesto da divljina ugrožava civilizaciju, vučica postaje zabava za ljude. Koriste je kao psa za borbu. Njeni protivnici su „uglavnom goniči koji se uzgajaju na severu, ali i neopisive životinje od pedigrea iz novog sveta i psi koji su bili nešto više od pitbula uzgajanih za borbu“ (115). Sukob između starog i novog poretka nije mogao biti eksplicitniji: svet prirode se ugušio pod prilivom neprirodno uzgojene stoke. Ubrzo, Bili shvata da postoji samo jedan način da se vučica izvuče iz ove situacije. On je upuca, okončavši joj muke.

Nakon smrti vučice, Bili besciljno luta meksičkim selima. Na početku tih lutanja Makarti ponavlja trop narušene idile. Bili vodi svog konja do stenovitog ispusta, tačke sa koje može da vidi okolnu meksičku prirodu. Dok Bili gleda u nebo, maštanje mu prekida mračni predznak, „jedan lešinar koji nepomično lebdi u nekom visokom vektoru što ga je vetar odabrao za njega“. Skreće pogled prema pejzažu i vidi „dim lokomotive kako polako prolazi preko ravnice na udaljenosti od šezdeset pet kilometara“ (135). Prisustvo lešinara u širokom, otvorenom meksičkom predelu govori o njegovoj budućnosti. Lešinari se hrane mrtvima i umirućima, a ostatak romana prati sve češće Bilijevo susretanje sa neizbežnošću smrti koja preta i njegovoj porodici i zemlji u kojoj su tražili utočište. Kada se Bili konačno vrati na ranč, otkriva da je on poharan, da su mu roditelji ubijeni, a konji ukradeni. Ponovo se udružuje sa svojim bratom Bojdom, ali dom Paramovih, onakav kakav je nekada bio, zauvek je nestao. Tako počinje lutanje Bilija Parama, u potrazi za novim životom, što je zapravo njegov stari način života. Postaje poput vučice u njenoj beznadežnoj potrazi za starim poretkom, starim obredima, starim protokolima, pastoralnom egzistencijom bez upliva savremenosti. Nedugo nakon ponovnog okupljanja, Bili i Bojd odlaze u Meksiko s idejom da povrate konje, ali pošto su sve loše isplanirali, vraćaju se na porodični ranč i nastavljaju s jedinim životom za koji znaju. Međutim, od samog početka ovog drugog prela-

ska u Meksiko jasno je da Bilijev željeni način života brzo nestaje. Kako Makarti piše, „pohvatiti osuđeni na propast zauvek raspolute živote na pre i posle“ (129).

Makarti okreće braću jednog protiv drugog u ovom drugom prelazu. Iako se Bili Param i Džon Grejdi Kol ponekad poistovećuju jedan sa drugim, Bojd je taj koji se sa Kolom može uporediti po povezanosti sa pastoralnim svetom. Bojd, na primer, pokreće razgovor sa Bilijem o tome šta konji znaju, gde Bili kaže: „Dođavola, ne znaju ništa. Oni samo žive tamo u nekim planinama.“ Bojd se tome protivi, ponavljajući ono što Kol oseća u romanu *Svi ti lepi konji*. On tvrdi da bi konji mogli da nađu put nazad do ranča jer „jednostavno znaju gde je šta“ (189). Drugi likovi primećuju razliku između Bojda i Bilija. Jedan saopštava Biliju svoje zapažanje: „Tvoj brat je dovoljno mlad da veruje kako prošlost još uvek postoji“ (202). S druge strane, iako Bili žali za promenom pastoralnog načina života, čini se da mu se nije toliko prepustio koliko Bojd. Istina, on je manje sličan Kolu, a više Lejsiju Rolinsu u sposobnosti da istraje, da preboli gubitak načina života koji voli i na koji je navikao.

Nasuprot tome, kada Bili shvati da je njihova loše osmišljena potraga uzaludna, Bojd ostaje u Meksiku jer ne bi da se vrati sa Bilijem na sever, čak i posle naročito mučnog niza događaja u kojima je ozbiljno ranjen u pucnjavi. Bojd ostaje zbog ljubavi – zbog ljubavi prema kaubojskom načinu života i ljubavi prema lepoj, prostodušnoj mladoj Meksikanki koju su on i Bili ranije spasili od grupnog silovanja. Poput vučice, Bojd strada od ljudskih ruku, a na kraju će i završiti kao ona. Ali za Bojda to možda nije najgora od svih mogućih sudbina. On postaje neka vrsta legendarnog buntovnika u zemlji: mit, veličanstveniji u smrti nego što je bio za života, s obzirom na to da se sve teže mogao prilagoditi životu na zemlji. Saznavši za Bojdovu smrt, Bili čuje sledeće: „On je tamo gde bi trebalo da bude. Pa ipak, mesto koje je pronašao je takođe sam izabrao. To je sreća koju ne treba odbaciti“ (387–388).

Nakon drugog povratka u Sjedinjene Države iz Meksika, Bili se ponovo suočava sa drugačijim svetom od onog koji je napustio. Kada se vratio sa prvog prelaska, zatekao je roditelje mrtve i sopstveni svet nepovratno izmenjen. Međutim, promena koju zatekne kada u Kolambusu, u Novom Meksiku, pređe u Sjedinjene Države, ima univerzalnije posledice. Graničar pita Bilija da li se „vratio da se prijavi“, na šta Bili, misleći da govori o ljudima sa ranča, odgovara: „Pretpostavljam. Ako mogu da nađem grupu koja će me primiti.“ „Ne treba da brineš o tome“, odgovara graničar. „Nemaš ravna stopala, zar ne?“

„Ravna stopala?“

„Da. Ako imaš ravna stopala, neće te uzeti.“

„O čemu, dođavola, govoriš?“

„Govorim o vojsci.“

„Vojsci?“

„Da. Vojsci. Koliko dugo te uopšte nije bilo?“

„Nemam pojma. Ne znam ni koji je mesec.“

„Ne znaš šta se dogodilo?“

„Ne. Šta se dogodilo?“

„Vrata pakla, dečache. Zemlja je u ratu.“ (333)

Bez porodice, bez posla i novca, Bili odlučuje da se priključi vojsci, što bi trebalo da ukaže na njegov prelaz sa starog pastoralnog protokola na novi tehnološki. Međutim, uprkos spremnosti da izvrši ovu tranziciju, više njegovih pokušaja da se prijavi u vojsku završavaju se neuspešno. Bilijeva artimija fizički ga diskvalifikuje za vojnu službu i metaforički mu uskraćuju šansu da se uklopi u novi svetski poredak. Očajan i zbunjen, Bili radi kao pomoćnik na nekolicini jugozapadnih rančeva pre nego što poslednji put krene za Meksiko.

Pošto Makarti retko dopušta čitaocima uvid u misli svojih junaka, u početku je nejasno zašto Bili ponovo odlazi u Meksiko. Prilika da se opet udruži sa bratom je važna, ali možda se nije baš nadao tom ponovnom okupljanju. Ubrzo će se potvrditi ono na šta ga je potraga navodila – brat mu je ubijen. Njegova misija se zatim menja od ponovnog okupljanja do vraćanja Bojdovih posmrtnih ostataka, koje on otkriva u jednoj jezivoj epizodi. Vraća se u Novi Meksiko sa bratovljevim ostacima i sahranjuje ih na groblju izvan Lordsburga.

O svom trećem prelazu u Meksiko, Bili kaže: „To je jedini put kada sam bio tamo dole da sam dobio ono po šta sam došao. Ali, dovraga, to sigurno nije bilo ono što sam hteo“ (416). Bilijeva vera u superiornost ruralnog života nad gradskim umire sa Bojdom. Iako ponovo radi na rančevima, oni mu više nikada neće delovati toliko puni nade kao nekad.

Gradovi u ravnici

Prva dva toma *Trilogije o granici* predstavljaju priče o sazrevanju smeštene uglavnom u Meksiko, iako se pripovesti Džona Grejdija Kola i Bilija Parama naizgled ne podudaraju naročito. Međutim, putevi im se konačno ukrštaju u *Gradovima u ravnici*, gde njih dvojica rade na ranču Meka Makgovernu nedaleko od El Pasa u Teksasu. U ovom tomu, koji se dešava 1952. godine, konačno saznajemo njihove sudbine. Kolov sentimentalni san o pastoralnom životu trajno je prekinut postojanjem gradova u ravnici, posebno pograničnih gradova Huares i El Paso. Metaforički, izraz „gradovi u ravnici“ prikladno sugerise paralelu između Huaresa i El Pasa i Sodome i Gomore. Bukvalno, izraz „gradovi u ravnici“ implicira da su prostrane ravnice Kolove i Paramove mladosti sada ispresecane gradovima, pretvorivši Kolov pastoralni san u noćnu moru i ostavljajući Parama da ostatak svojih dana proživi progonjen sećanjima na sve što je voleo i izgubio.

Početna scena romana je poznat teren: „Stajali su na vratima i izbacivali kišu iz čizama, mahali šeširima i brisali vodu sa lica“: kauboiji ulaze sa kiše, možda posle napornog radnog dana. Ono što sledi predstavlja novo tle u kontekstu trilogije:

Na ulici, kiša je presecala baruštine terajući blistave crvene i zelene boje neonskih reklama da se komešaju i podrhtavaju i kiša je plesala po čeličnim krovovima automobila parkiranih uz ivičnjak.

Proklet bio ako se nisam skoro udavio, rekao je Bili. Zamahnuo je natopljenim šeširo.

Gde je onaj pravi američki kauboij?

Ušao je unutra.

Idemo. Sve će one dobre debele odvojiti za sebe. (3)

Kada Bili pita gde je „pravi američki kauboj“, jasno je da može da misli samo na Džona Grejdija Kola. Shvatamo da Makartijevi kauboji više nisu na pašnjaku, niti su se vratili u svoje odaje na rančevima. Umesto toga, oni su u javnoj kući u Huaresu. I tako se uspostavlja novi milje. U prethodnim delovima trilogije, gradovi su umetani u zapadnjački pejzaž. Kod *Gradova u ravnici* je obrnuto.

Sastavni deo ideje o pastoralnom predelu jeste postojanje divljih životinja na slobodi. U epizodi o vučici u *Prelazu*, verovatnoća da divlje životinje koegzistiraju s ljudima u sve urbanizovanijem svetu je ozbiljno dovedena u pitanje. U *Gradovima u ravnici*, Makarti, kroz seriju krvavih vinjeta, čini sukob još eksplicitnijim. Na početku romana, Bili i Troj, njegov saradnik, idu da posete Trojevog brata. Dok su na putu, Troj ispriča priču o tome kako je sa drugom jurcao kroz Teksas u potpuno novom oldsmobilu 88. Tokom puta, oldsmobil sve vreme udara zečeve. Oni ignorišu neprestane „tup“ zvuke i nastavljaaju velikom brzinom. Kada konačno dođu na benzinsku pumpu, umalo da se potuku sa čovekom čija žena s negodovanjem odreaguje na ono što vidi na hladnjaku oldsmobila. Kako Troj prepričava,

[...] kada sam došao do prednjeg dela auta bio je načičkan zečjim glavama. Mislim bilo ih je zaglavljeno stotinak tamo i prednji deo auta i branik i sve je bilo prekriveno krvlju i zečjim crevima i ti zečevi pretpostavljam da su nekako samo okrenuli glave od udarca jer su svima bile otvorene oči s nekim sumanutim pogledom. Zubi su im se videli sa strane. Kao da se keze. (22)

Ako postoji mesto koje je raj za zečeve, to je sigurno Teksas. Ili je barem bio pre nego što su automobili počeli *en masse* da dolaze. Trojeva jeziva priča vizuelno ilustruje imanentne mane sveta prirode kada mora da se takmiči sa tehnologijom.

Kasnije, Kol razgovara sa gospodinom Džonsonom, tastom Meka Makgaverna, koji je „rođen u istočnom Teksasu hiljadu osamsto šezdeset sedme i kao mladić je došao u ovu zemlju. U njegovo vreme zemlja je prešla put od petrolejke, konja i zaprege do mlaznih aviona i atomske bombe“ (106). Džonson, figura koju Kol poštuje, govori mu o vremenu kada su vukovi slobodno lutali ravninama, ali kaže da „nije čuo vučje zavijanje tridesetak godina. Ne znam gde bi trebalo otići da se to čuje. Takvo mesto možda i ne postoji“ (126). Nažalost, gospodin Džonson ima pravo što sumnja. U *Prelazu* vukovi su i dalje postojali, iako prvenstveno u Meksiku u broju koji se rapidno smanjivao. Do vremena događaja prikazanih u romanu *Gradovi u ravnici* njihovo postojanje je postalo glasina i legenda. Sudbina vukova će na kraju biti sudbina svih životinja iz ravnice, prinuđenih da se sve više takmiče sa ljudima za resurse u vidu zelenih površina koje se ekspanzionalno smanjuju.

Baš kao što životinje u ravnici pate zbog prodora industrije, Džon Grejdi Kol, za koga svet u kome je „rođen nije svet za koji je stvoren“, takođe otkriva da više ne funkcioniše kao što je nekada (Arnold, 261). Dečak koji je pokazao tako fenomenalan odnos s konjima sveden je na običnog čoveka, dok je Džon Grejdi Kol, u romanu *Svi ti lepi konji* opisan kao neko ko je rođen da jaše konje, sada izbačen iz sedla. Negde na početku *Gradova u ravnici*, Troj govori da se Kol povredio kada je „konj unatraške pao na njega“ (15). Njegov zapanjujući

pad služi kao stilizovana naznaka uzaludnosti Kolovih pokušaja da održi kaubojski način života. Kol neminovno shvata da u pogledu razumevanja konja nije kao što je nekada bio. Kaubojski način života ne nestaje samo iz pejzaža već i iz samog Kola koji kaže: „Kada sam bio dete mislio sam da znam sve što se o konju može znati. Što se konja tiče, postajem sve gluplji“ (53). Iako još jaše dvostruko bolje od bilo koga drugog, više se ne samerava spram dečaka koji je nekada bio.

Ti snovi Biliju nikada nisu bili toliko dragi kao Kolu, ali je ipak nekada verovao u superiornost kaubojskog stila života. Nakon onoga što se dogodilo u *Prelazu*, on više nije siguran u to, iako nastavlja da radi kao ispomoć na ranču. Međutim, Kol i dalje gaji pastoralnu viziju svoje budućnosti i zbog toga misli kako je možda našao srodnu dušu u Biliju. Ali nije. Kol pita Bilija: „Misliš da bi voleo da živiš u stara vremena?“ Bili bez oklevanja odgovara: „Ne. Jesam kad sam bio klinac. Nekada sam mislio da je goniti mršavu stoku u nekoj nepoznatoj zemlji najbliže nebesima što čovek može da se vine. Sada ti ne bih dao bogzna šta za to.“ Umesto toga, on voli „kada se pritisne prekidač i svetla se upale. [...] Kada pomislim šta sam želeo kao dete i šta želim sada, to nije ista stvar. Pretpostavljam da ono što sam želeo nije ono što sam želeo“ (77 –78). Bili, stariji, mudriji i realniji od Kola, umorio se od borbe s njihovim svetom koji se menja.

Ali Džon Grejdi Kol još ne bi ni mrtav odustao od tog sna. Bez znanja svojih vršnjaka, dok je bio u javnoj kući u uvodnoj sceni romana, Kol je uočio prelepu mladu epileptičnu prostitutku po imenu Magdalena. Iako joj nije platio za usluge, kasnije joj ulazi u trag i započinje s njom strastvenu ljubavnu vezu. Namerava da je izbavi iz života prostitucije i vrati je u malu kuću u brdima iznad ranča. Kol zamišlja njihov život tamo kao utočište, bez nametljivosti rastućeg urbanizma u svetu. Kada Bili pita Kola da li bi mogao da bude nešto drugo osim kauboja, Kol kaže: „Ne bih bio ništa drugo“ (95). Ali Kolov san je u suštini pogrešan. Vojska SAD sprema se da putem eksproprijacije preuzme Makgovernov ranč i njegovu okolinu kako bi proširila granice susednog Fort Blisa. Kol ne shvata da je plan vojske neizbežan, kao i da je Prvi svetski rat označio početak tehnološkog doba iz kojeg više nema povratka. Bili pronicljivo primećuje da „ova zemlja nije ista. Niti išta u njoj. Rat je sve promenio. Mislim da ljudi toga još nisu ni svesni“. Kada Kol pita: „Kako?“, Bili odgovara: „Naprosto tako. Više ništa nije isto. Nikada više neće ni biti“ (78). Pored nespremnosti da prihvati da se njegov san o pastoralnom ognjištu nikada ne može ostvariti, Kol takođe odbija da prizna koliko je rizično što pokušava da prostitutku izbavi iz kandži makroa koji je, u Magdaleninom slučaju, naročito opasan čovek po imenu Eduardo.

Švodnik je, otkriće se, prikazan kako stoji s „rukama sklopljenim iznad zadnjice u stavu kome se možda divio ili o kojem je čitao, ali koji je poreklom iz neke druge zemlje, ne iz njegove“ (79). Eduardo se svesno nalazi u novom svetu, praktikujući nove protokole. U razgovoru sa Bilijem, koga je Kol poslao da ispita kakve su mogućnost da otkupi Magdaleninu slobodu, Eduardo ne samo da prihvata ove „nove protokole“, već omalovažava Džona Grejdija zbog njegove nesposobnosti da realno sagleda svet. Njihov razgovor duboko pogađa Bilija, prizivajući mu u misli ne samo Džona Grejdija Kola već i Bojda. Bili kasnije

kaže Kolu: „Posle nekog vremena većina ljudi popije dovoljno batina da počne da vodi računa. Sve više me podsećaš na Bojda. Jedini način na koji sam ikada mogao da ga nateram da nešto uradi jeste da mu kažem da ne radi to“ (146). Čak i dok upozorava Kola o mogućim posledicama njegove dalje potrage za Magdalenom, čini se da zna da ne može da odvрати Kola od puta koji je izabrao Bojd. Eduardo neće da ostane bez Magdalene. Umesto toga on je ubija, zbog čega Kol hoće osvetu. On ubija Eduarda u borbi nožem, ali ne pre nego što i sam zadobije smrtonosne rane. Ubrzo nakon borbe, umire u prisustvu Bilija Parama, koji stiže prekasno da bi ga spasao.

Za Bilija Parama, Kolova smrt ima sličan efekat kao i Bojdova. Ponovo počinje period lutanja. U epilogu opet srećemo Bilija Parama, u „proleće druge godine novog milenijuma“ (264). Iako izgleda kao da je Param u *Gradovima u ravnicima* hteo da pređe iz žitelja ruralne sredine u žitelja urbane, on to nikada nije uspeo. Umesto toga, godinama ide od ranča do ranča. Saznajemo da je njegov poslednji posao bio statiranje u filmu, što je možda jedino mesto gde još žive kauboji. Kada ima novca, odseda u buvarama od hotela. Inače vremenske nepogode preživljava tako što se skriva pod nadvožnjacima i spava pod betonskim pločama kraj auto-puta. Stigla je budućnost koju je Kol želeo da preduhitri. A s njenim dolaskom, Param dobija novu perspektivu. Uprkos želji da živi životom u kojem bi mogao da „pritisne prekidač i svetla se upale“, sada je nostalgičan za pastoralnim životom za kojim su Bojd i Kol toliko gorljivo tragali. Možda se nikada neće u potpunosti prepustiti istim porivima, ali sa svakim gubitkom sve je bliži da uvidi šta sve nestaje. Nakon što izgubi Bojda, u stanju je da shvati, uprkos ranijim tvrdnjama da su konji neuke životinje, kako možda konj zaista zna šta je u čovekovom srcu (84). Isto tako, na kraju *Gradova u ravnicima* on prestaje „da razgovara sa decom i konjima“ u okrugu De Baka, u Novom Meksiku. Pije sa izvora, a Makarti piše kako „godinama nije video posudu na izvoru i držao je obema rukama kao što su hiljade pre njega, njemu nepoznate, ali sjedinjenje s njime u obredu“ (289–290). I što je još važnije, on sanja. Sanja o ruralnom životu i o Bojdu i priča o tome kako je „bio užasno dobar sa konjima. Uvek sam voleo da ga gledam kako jaše. Da gledam kako se bavi konjima. Sve bih dao da ga vidim još jednom“ (291). Bili Param, poput Bojda i Kola, postao je sanjar. Ali za razliku od svog brata i prijatelja, Bili ne može da sanja o nedostižnoj budućnosti, samo o davno minuloj prošlosti.

I tako se završava trilogija koja počinje toliko velikim nadama. Tokom nje, Džon Grejdi Kol polako počinje da razmišlja kako možda, samo možda, neće moći da živi pastoralni život iz snova na američkom tlu. Boravak u utopijskom okruženju hacijende navodi ga na pomisao da čak i ako ne može da nađe pastoralni život u Americi, sigurno može u Meksiku. Pred kraj *Gradova u ravnicima*, Kol pita Bilija: „Zar ne misliš da je, ako je išta ostalo od ovog života, to tamo dole?“, na šta Bili odgovara: „Ne znam ni šta je ovaj život [...] Mislim da je u tvojoj glavi [...]. To je drugi svet. Svi koje sam ikada poznavao, koji su se vratili [u Meksiko] nešto su tražili. Ili su mislili da traže“ (218). Nažalost, Bili je u pravu. Meksiko predstavljen u *Gradovima u ravnicima* nije idilična pastoralna fantastična zemlja hacijende već brutalna i prljava urbana stvarnost Huaresa. Kumulativno, Makartijeva *Trilogija o granici* prati smrt tra-

dicionalne američke pastorage. Rezultat je delo koje je revnosnim praćenjem te smrti istovremeno postalo ono što je dan-danas ključno delo savremenog američkog pastoralizma, gde nostalgija za onim što se više nikada ne može dostići zamenjuje snove o pastoralnoj budućnosti.

Literatura:

- Arnold, Edwin T. „*Cities of the Plain*“. *World and I* 13.10 (oktobar 1998): 258–268.
- Bell, Vereen. “Between the Wish and the Thing the World Lies Waiting”. *Southern Review* 28.4 (jesen 1992): 920–27.
- Buell, Lawrence. *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature Writing, and the Formation of American Culture*. Cambridge: Belknap, 1995.
- Cawelti, John G. „Cormac McCarthy: Restless Seekers“. *Southern Writers at Century's End*. Ur. Jeffrey J. Folks i James A. Perkins. Lexington: U of Kentucky P, 1997. 164–176.
- Cheuse, Alan. “A Note on Landscape in *All the Pretty Horses*“. *Southern Quarterly* 30.4 (leto 1992): 140–142.
- Grammer, John M. “A Thing Against Which Time Will Not Prevail: Pastoral and History in Cormac McCarthy's South”. *Southern Quarterly* 30.4 (leto 1992): 19–30.
- Luce, Dianne C. “When You Wake: John Grady Cole's Heroism in *All the Pretty Horses*“. *Sacred violence: A Reader's Companion to Cormac McCarthy*. Ur. Wade Hall i Rick Wallach. El Paso: Texas Western P, 1995. 155–167.
- Marx, Leo. *The Machine in the Garden*. New York: Oxford UP, 1964.
- McCarthy, Cormac, *All the Pretty Horses*, New York: Knopf, 1992.
- . *Cities of the Plain*. New York: Knopf, 1998.
- . *The Crossing*. New York: Knopf, 1994.
- Pilkington, Tom. “Fate and Free Will on the American Frontier”. *Western American Literature* 27.4 (zima 1993): 31 1–22.
- Slotkin, Richard. “John Ford's *Stagecoach* and the Mythic Space of the Western Movie”. *The Big Empty: Essays on the Land as Narrative*. Ur. Leonard Engel. Albuquerque: U of New Mexico P, 1994. 261ff–82.
- White, Richard. *It's Your Misfortune and None of My Own: A New History of the American West*. Norman: U of Oklahoma P, 1991.

(S engleskog preveo **Danilo Lučić**)